JISMONIY TARBIYA DARSLARI ORQALI O‘QUVCHILARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

Farg‘ona davlat universiteti
Erkaboyev Oybek Muxammadjonovich
UmaraIieva Umidaxon Rustamjon qizi — Farg‘ona davlat universiteti Jismoniy madaniyat fakulteti talabasi.
https://orcid.org/0009-0007-0482-6351

Annotatsiya: Mazkur maqolada Jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilar va talabalarda ekologik madaniyatni shakllantirish hamda atrof muhitni asrash to‘g‘risida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Maktab o‘quvchilari, talabalar, ekologik madaniyat, rivojlantirish, shakllantirish, atrof muhit.

Atrof-muhit muammolari global va butun insoniyatga ta’sir qiladi. Jamiyat rivojining hozirgi bosqichida atrof-muhit sohasidagi ta'lim masalasi alohida aniqliklarga ega. Buning asosiy sababi umumiy atrof-muhitning umumiy ma’nosi. Shu munosabat bilan bolalarning birinchi yilidan zamonaviy maktabda atrof-muhit sohasidagi ta’limga e’tibor berish va ularga e’tibor berish kerak. Nega bunchalik zarur va buning sababi nima edi? Eng qiziqarli atrof-muhit ifloslanishi bilan bog‘liq muammolarni o‘z ichiga oladi.

Bu ifloslangan: havo, suv, tuproq va bu o‘z navbatida, o‘simliklarga, hayvonlarga, odamlarning sog‘lig‘iga halokatli ta’sir ko‘rsatmaydi. Volga, Boyal, Ladga, Orol, Qora dengiz - bu atrof-muhit muammolarining faqat ba’zi manzillari. Orol dengizini quritish, tuz botqoqlari va namllar o‘lchagichlari, suv resurslarining yetishmasligi - bu barcha vayronkorlik ekotizimga nisbatan yaxlitlik bilan o‘zaro ta’sirda.

Tuproqning ifloslanishi kerammikatsiyalar (pestitsidlar) yordamida sodir bo‘ladi. Tog‘lar ko‘payib, o‘sib bormoqda. Yerning irratsional ishlatilishi natijasida tuproq tugadi. Xavotirlanmang “sayyoramizdagi qo‘shnilarimiz haqida tashvishlanmoqda - bu ikki diniy zulmni boshdan kechirayotgan o‘simliklar va hayvonlar: **Birinchidan**, yashash joylarini yo‘q qilish va ifloslanish; **Ikkinchidan**, odamdan to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir ostida. Natijada, ko‘plab turlar yer yuzidan g‘oyib bo‘ldi va shunga qaramay, bu minimal ma’lumotnomada maktab o‘quvchilarining ekologik ta’limi, uning qarori bugungi kunda o‘qituvchilar pedagogik haqiqatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lishi kerakligini ko‘rsatadi.

Jamiyat va tabiiy muhitning o‘zaro ta‘siri ahamiyatini umumiy o‘rta ta’lim Jismoniy tarbiya darslarida bolalarda tabiatga mas’uliyatli munosabatni shakllantirish vazifasini ta’minlaydi. Ta’limda o‘qituvchilar va ota-onalar maktab o‘quvchilarini tabiatdagi xulq-atvor qoidalariga ko‘ra bilish muhimligini bilishadi. Jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarning ekologik bilimi shunchalik tez boshlangan, uning pedagogik ijrosi ham bo‘ladi. Shu bilan birga, bolalarning o‘quv va darsdan tashqari faoliyatining barcha shakllari va turlari yaqin munosabatlarda bo‘lishi kerak.

Maktab yoshidagi bolalarning bolalari, tabiatga mas’uliyatli munosabat uchun ishonchli asosni shakllantirish imkoniyati to‘g‘risida gapirishga imkon beradigan noyob bilim va tajriba bilan ajralib turadi. Jismoniy tarbiya darslaridagi barcha o‘quv turlari bolalarning ekologik javobgarligini shakllantirishga hissa qo‘shish uchun yaratilgan. Yoshlar bilan doimiy aloqada bo‘lgan maktab o‘qituvchisida ishlash, men atrof-muhitga oid ta’lim va o‘quvchilarni tarbiyalash muammosini hal qilishda yanada tubdan yondashuvning o‘tkir zarurati bilan shug‘ullanishim kerak.

Jismoniy tarbiya darslarida ekologik ta’limning asosiy maqsadi: Bolaga tirik organizmlar o‘rtasidagi atrof-muhit bilan bog‘liqlik va jismoniy va ruhiy holatni boshqarish ko‘nikmalarini shakllantirish uchun bolaga yovvoyi tabiat qonunlari to‘g‘risida bilimlarini o‘rganishni o‘rgating.

Ta’lim va ma‘rifiy vazifalar asta-sekin aniqlanadi:

-Jismoniy tarbiya darslarida ekologik bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish;
- ekologik faoliyat paytida maktab o'quvchilarining kognitiv, ijodiy, jamoat faoliyatini rivojlantirish,
- tabiatga boshlang'ich ekologik qobiliyat va ko'nikmalarni - xulq-atvor, kognitiv, konvertatsiyani o'rnatish;
- ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish (ko'tarish).

Nima ta’lim berish kerak? Maktabda mavjud bo'lgan bilimlarning umumiy tarkibi nimada? Yosh maktab o‘quvchilarining ekologik tayyorgarligiga nima talablar bor? Qanday qilib ta’lim berish kerak?

Jismoniy tarbiya ish turlaridan biri - tabiatga ekskursiyalar. Afsuski, ko‘pchilik bolalar tabiat haqida juda cheklangan, iste’mol g‘oyalari bilan maktabga kelishadi. Bolalarning qalblarini hayratda qoldiradigan, rang-barang va noyob tabiat olamini ochish uchun uzoq va qiyin yo‘l mavjud. Ekskursiyadan oldin kirish paytida kirish paytida o‘qituvchilarning savollari, bularning barchasi bolalarning diqqatini atrofdagi tabiatga jalb qilishi kerak.

Texnologiyalar darslarida tabiatga bo‘lgan muhabbat saboqlari davom etmoqda, chunki bola haykalni qazib olish, ekskursiya paytida ko‘rgan o‘simliklarni yoki hayvonlarni jalb qiladi. Fikrlash jarayoni va his-tuyg‘ularning paydo bo‘lishi doimiy bo‘lishi kerak.

Badiiy so‘z, rasm va musiqiy ishlar olib boriladigan o‘quv mashg‘ulotlarida bolalar ijodiy fikrlash, badiiy didni rivojlantiradilar, bu atrofdagi hamma narsa o‘zaro bog‘liqlikdir. Olingan bilim amaliy masalalarda tuzatilishi kerak. Bola o‘simlik ekish va o‘stirish mumkin bo‘lgan maktabda maktabda fitna mavjud emas, shuning uchun uy-joylar bu vazifani hal qilishga yordam beradi. Ularning o‘qishlari kognitiv faoliyat, kuzatish, mustaqillik, mehnatsevarlik faoliyatini rivojlantiradi.

Atrof-muhitga ta’lim olib borish, tabiatning, hayvonlarga, tabiat hodisalari, tabiatni va o‘simliklarga g‘amxo‘rlik qilish, o‘simliklarni va hayvonlarga g‘amxo‘rlik qilish, muhabbat, ehtiyotkorlik va g‘amxo'rlikni kuchaytirish, o‘simliklar va hayvonlarga g‘amxo‘rlik qilish, o‘simliklar va hayvonlarga g‘amxo‘rlik qilish, uni ta’minlashga intilish, bolalar shunchaki o‘ylash, iste’molchilar va g‘amxo‘rlik, o‘z ona yurtlari egalarining egalari.

Ekologik ta’lim va ta‘lim muammosi mavjud bo‘lib, jamiyatning rivojlanishi davomida mavjud bo‘ladi. To‘g‘ri ekologik ta’lim kelajakda insoniyatning ko‘plab ekologik muammolarini oldini olish uchun imkon beradi. Bu yosh maktab yoshida bola muntazam bilim asoslarini oladi; Uning fe’l-atvorining xususiyatlari, iroda, axloqiy ko‘rinishi bu erda shakllantiriladi va rivojlanadi. Agar biron bir narsa bolalarni tarbiyalashda jiddiy bir narsa o'tkazib yuborilsa, unda bu bo'shliqlar keyinroq paydo bo‘ladi va e’tiborga olinmaydi.

Jismoniy tarbiya ta’limining maqsadi va maqsadlarini belgilashda o‘quv jarayonining mazmunini aniqlash imkonini berdi. Axborotlashtirish, tendentsiyalar va shakllarning mohiyatining mohiyatining asosiy bosqichlari ajratib qo‘yilgan. Har bir shakl uchun samaradorlikning asosiy mezonlari ajratilgan: ommaviy, barqarorlik, ekologik bilimlarni qo‘llash qobiliyati. Ta‘lim sohasidagi shaxsiyat ko‘rsatkichlari: tabiatni saqlash bo‘yicha ommaviy foydali ishlarni amalga oshirishda ifodalangan ekologik bilim, ko‘nikmalar, amaliy natijalar. Ekologiyaning eng mashhur uskunalari ekskursiyalardir. Ular bizga tabiiy aloqalarni va o‘rganishni rivojlantirishning asosiy bosqichlarini aniqlashga imkon beradi.

Shunday qilib, zamonaviy sharoitda atrof-muhit madaniyati - bu shaxsning yetakchi tarkibiy qismlaridan biridir. Bu insonda haqiqiy razvedka va tsivilizatsiya shakllanishiga hissa qo‘shadigan asosiy tizimni shakllantiruvchi omil sifatida ko‘rib chiqish mumkin. Jismoniy tarbiya darslarida ekologik ta’lim jarayonida nafaqat maktabda va sinfdan tashqari ishlarda, balki uyda ham turli shakl va usullardan foydalanish muhimdir. Shuni esda tutish kerakki, ota-onalar o‘z farzandlariga o‘rnak ko‘rsatdilar, ya’ni oddiy qoidalar (ko‘chada axlat tashlamang, hayvonlarni o‘ldirmang, o‘simliklarni yig‘mang, subbotniklar o‘tkazing) bolalarni uyda o‘qitish, ularga

o‘zlarining xulq-atvorlarini yaxshi namunalarini ko‘rsatish. Ekologik ta'limning turli shakllari va usullarining birlashishi sayyoramiz farovonligi bog‘liq bo‘lgan jamiyatning vijdonli va mas’uliyatli a’zolarini shakllantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sog‘lom turmush tarzini keng targ‘ib qilish va ommaviy sportni rivojlantirish to‘g‘risida”gi PF–6099-sonli farmoni, 2020-yil 30-oktabr.
2. Одилжон Жалолидинович Дадабаев. Эффективность оптимизации планирования подготовки юных спортсменов по спортивным единоборствам. Актуальные проблемы совершенствования системы непрерывного физкультурного образования: Материалы IV международной научно-практической конференции. Грозный, 24 сентября 2020 года.